

Nr 203.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående viss förlängning av den räntefria tiden beträffande lån från odlingslånefonden till Dragsängarnas invallningsföretag; given Stockholms slott den 16 mars 1928.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Stockenström anför:

I skrivelse den 19 december 1927 hava Liss Olof Larsson, Lars Fällman, And. Weston, And. Dow och A. Ekman såsom styrelse för Dragsängarnas invallningsföretag anhållit, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning angående avskrivning av viss del av till företagets utförande beviljat lån från odlingslånefonden eller, därest denna anhållan icke kunde bifallas, angående viss förlängning av den räntefria lånetiden.

Av tillgängliga handlingar inhämtas följande:

Ifrågavarande företag avser torrläggning av mark genom invallning och länshållning av de s. k. Dragsängarna, vilka äro belägna utmed stranden av Österdalälven vid Insjön. Fråga om invallning av Dragsängarna uppkom under handläggningen av ett vid Österbygdens vattendomstol år 1919 anhängiggjort mål angående reglering av Siljans vattenavrinning. Nämnda regleringsföretag avsåg att såsom magasin utnyttja Siljans vattenbassäng, till vilken bland annat jämväl Insjön hänfördes. För ändamålet skulle en dammbyggnad anläggas i Österdalälven nedanför Insjön. På grund av vattenståndets höjning genom berörda reglering skulle den till Dragsängarna hörande mark tillskyndas skada, vilken av sökandena till regleringsföretaget uppskattades till ett belopp av omkring 45,000 kronor. I anledning härav framkom förslag att genom invallning av Dragsängarna förekomma berörda skada och samtidigt åstadkomma en i jämförelse med dåvarande förhållanden förbättrad torrläggning. Genom en den 12 juni 1922 avgiven förbindelse utfäste sig sökandena till regleringsföretaget att bidra till dylik invallning med ett belopp lika stort som det, vartill vattendomstolen komme att uppskatta omförmälda skada, jämte i lag stadgad förhöjning av skadeståndets belopp med 50 procent. Med föranledande av detta anbud påkallade flertalet jordägare sådan förrättning för invallningsfrågans behandling, som avses i 10 kap. vattenlagen. Denna förrättning avslutades den 7 november 1922.

Enligt förrättningsmännens utlåtande skulle genom invallningsföretaget beredas förbättrad torrläggning av omkring 41 hektar åker, 52 hektar ängs- och 29 hektar mossmark, varjämte skulle uppkomma en landvinning av omkring 12 hektar. Båtnaden av företaget i förhållande till markens dåvarande vattenskadade beskaffenhet uppskattades till 174,198 kronor 30 öre samt kostnaderna till 175,000 kronor.

Vattendomstolen, vars prövning sistnämnda förrättning underställdes, fann i utslag den 17 mars 1923 skäligt godkänna det av förrättningsmännen avgivna utlåtandet, dock med vissa jämkningar och tillägg. Sälunda fann vattendomstolen kostnaden för företaget böra beräknas till omkring 220,000 kronor, därav underhålls- och driftskostnaden, kapitaliserad, 70,000 kronor. Å andra sidan ansåg vattendomstolen, att vid bedömande av företagens nytta i förhållande till kostnaderna för detsamma jämväl borde medräknas beloppet av den skada å marken i dess då befintliga skick, som, därest invallningen icke komme till stånd, skulle genom regleringen av Siljan tillskyndas samma mark. Då denna skada uppginge till minst 45,000 kronor, måste den sammanlagda nyttan av företaget enligt vattendomstolens åsikt anses icke understiga 219,198 kronor 30 öre. Vattendomstolen föreskrev vidare, att vallbyggnaden med tillhörande anläggningar skulle vara färdig före 1925 års utgång och övriga i företaget ingående arbeten senast den 1 oktober 1927. — Vattendomstolens utslag vann laga kraft.

Sedan frågan angående företaget avseende Siljans reglering av vattendomstolen jämlikt 4 kap. 13 § vattenlagen hemställts Kungl. Maj:ts prövning, fann Kungl. Maj:t genom beslut den 29 juni 1923 hinder icke möta mot företaget samt föreskrev såsom villkor för detsamma, bland annat, att sökandena hade att fullgöra de utfästelser rörande bidrag till Dragsängarnas invallning, som innefattades i ovannämnda förbindelse.

Genom dom den 1 september 1924 prövade sedermera vattendomstolen lagligt lämna medgivande till företaget angående Siljans reglering. I domen förpliktades sökandena till företaget, under angiven förutsättning rörande invallningsföretagets fullbordande, att till styrelsen för invallningsföretaget

utgiva skadestånd med tillhoppa 74,287 kronor 82 öre, i vilket belopp inräknats i lag stadgad förhöjning. Vattendomstolen förordnade vidare, att det skulle äligga styrelsen för invallningsföretaget att till en reserv- och underhållsfond för företaget av sistnämnda belopp avsätta minst 50,000 kronor. Då, efter det invallningsföretaget blivit utfört, någon skada till följd av regleringen ej tillskyndades de inom det invallade området belägna marker, förordnade vattendomstolen, att ersättning för skada å marken skulle utbetalas till ägarna allenast för det fall, att invallningsföretaget icke fullföljdes.

Efter det vattendomstolen fastställt förrättningen avseende invallningen av Dragsängarna, sökte samtliga intressenter i företaget lån från odlingslånefonden och statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget till utförande av företaget. I infortrat utlåtande över ansökningen anförde lantbruksstyrelsen att, då intressenterna torde äga av Siljans regleringsföretag uppbära ett belopp å 45,000 kronor, motsvarande värdet av den genom invallningen förhindrade skadegörelsen genom Siljans reglering, vid beräkning av statsunderstödet storlek de kostnader för företaget, till vilka understöd finge utgå, syntes böra minskas med sistnämnda belopp eller från 232,886 kronor 81 öre till 187,886 kronor 81 öre. Då detta belopp överstege den genom invallningen uppkommande värdeförhöjningen å 174,198 kronor 30 öre, skulle bidrag från norrländska avdikningsanslaget kunna utgå med belopp motsvarande högst hälften av nyssnämnda värdeförhöjning eller i runt tal 87,090 kronor samt odlingslån med belopp motsvarande återstoden därav eller i runt tal 87,100 kronor. Beträffande den för invallningsföretaget upprättade arbetsplanen föreslog styrelsen visst tillägg, avseende ökning av vallbyggnadens dimensioner. Genom beslut den 29 juni 1923 fastställde Kungl. Maj:t den för invallningsföretaget upprättade planen med av lantbruksstyrelsen föreslaget tillägg samt anvisade till företagets utförande dels under de i kungörelsen den 9 oktober 1914 (nr 278) angående villkoren för lån från odlingslånefonden stadgade villkor lån från samma fond med 87,100 kronor, dels ock under villkor, som stadgades i kungörelsen den 28 juli 1916 (nr 377) angående villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget, statsbidrag från samma anslag med 87,090 kronor.

Därefter avslutades den 3 september 1923 mellan styrelsen för invallningsföretaget samt Invallnings- och Kanalaktiebolaget, Stockholm, kontrakt, varigenom bolaget åtog sig att enligt den av Kungl. Maj:t fastställda arbetsplanen med vissa angivna inskränkningar och tillägg utföra vallbyggnaden med tillhörande anläggningar. Detta arbete skulle vara i sin helhet fullbordat till den 1 oktober 1924.

Samtliga i företaget ingående arbeten hava av lantbruksstyrelsen godkänts den 31 mars 1926.

Av ifrågavarande odlingslån lyftes den 19 oktober och den 24 november 1923 tillhoppa 38,000 kronor, den 28 januari och den 16 december 1924 sammanlagt 45,000 kronor, den 18 december 1925 2,000 kronor och den 9 april 1926 2,100 kronor.

I enlighet med de för lånet gällande bestämmelser beräknas för de första tre åren från första lyftningsdagen icke någon ränta. För näst därpå följande tre år beräknas å lyftade belopp 3.6 procent årlig ränta, vilken vid dessa tre års slut lägges till den beviljade lånesumman. Å det sålunda

uppkommande beloppet erlägges från och med det sjunde året efter första lyftningsdagen, till dess lånet blivit slutbetalt, en annuitet av sex procent, därav såsom ränta räknas 3.6 procent å det oguldna kapitalbeloppet. Annuiteten uppgår till 5,790 kronor 41| öre. Amorteringstiden omfattar 26 år.

Styrelsen för Dragsängarnas invallningsföretag anför i sin ovannämnda skrivelse:

Styrelsen hade kommit till full insikt om, att annuiteten å 6 procent av lånet bleve i hög grad betungande för fastighetsägarna, med hänsyn dels till det tryckta läget för jordbrukarna i allmänhet och dels till förhållandena i detta fall i synnerhet, då det otvivelaktigt beträffande den övervägande delen av den relativt lågt liggande ängsmarksarealen vilade något osäkert över företaget i båtnadshänseende. Därför anhölles om Kungl. Maj:ts bistånd att få lånet nedskrivet, innan fördelningen därav på fastigheterna ägde rum.

Enligt preliminär uppskattning, verkställd av lantbruksingenjören F. Olsson, Falun, torde den årliga inbetalningen i många fall komma att uppgå till omkring 60—70 kronor per hektar (i enstaka fall upp till 80 kronor) för i företaget ingående ängsmark och sjöbotten. Dessa belopp måste bliva i hög grad tyngande och en allvarsam fara för, att intresse och förmåga för verkställandet av nödig dränering förtoges.

Förutom vad ovan nämnts hade företaget av en hel rad olyckliga omständigheter kommit i ett misskrediterande läge bland delägarna.

Enligt beräkning var det entreprenörens avsikt att på omkring 3 månader upplägga vallen, som vore inemot $\frac{1}{4}$ mil lång. Arbetet påbörjades i början av september 1923 av entreprenören. Genom abnorma väderleksförhållanden, ymnig nederbörd och fusk utan entreprenörens förvållande med spåntnedslagningen blevo alla förhandsberäkningar i den delen överkursade och därmed också ett beräknat år för nyttiggörandet förlorat.

Först på senhösten 1924, även då under abnorma väderleksförhållanden, kunde arbetet så småningom upptagas i full utsträckning och vallen i hudsak uppläggas men ej färdigjusteras, varför återstående arbeten måste anstå tills försommaren 1925.

När avsyning äntligen var tillämnad, inträffade rörbrott genom sättning av vallen vid pumpstationen, varför omfattande arbeten måste (förutom fångdamm mot älven) vidtagas för uppgrävning och nedläggning av nya förstärkta rör. Först den 3 september 1925 kunde avsyning verkställas på av vattendomstolen föreskrivet sätt.

Följande år 1926 fanns väl en och annan, som tänkte att påbörja odlingen, fast det stora flertalet redan då hade kommit i en hopplös pessimism. Den 29 maj 1926 skedde emellertid ett vallbrott genom underskärning, och området stod åter under vatten hela detta års vegetationsperiod. Därmed var ock allt intresse och tillit till företaget som bortbläst.

Långvariga underhandlingar pågingo hela sommaren med entreprenören, vilka först den 23 december 1926 ledde till en skriftlig överenskommelse. Denna föregicks dock av en preliminär sådan med innehåll, att vallbrottet skulle repareras men frågan om betalningsansvaret lämnas öppen. Detta arbete avslutades under oktober månad och därmed var ytterligare ett år förspillt. I nämnda överenskommelse ingick jämväl avtal om ny spånt å viss sträcka, vilken verkställdes under 1927 års förra del med slutbesiktning

den 29 maj 1927, och därmed finge väl anläggningsskedet anses slutfört. Men i gengäld vore allt förtroende för företaget bland delägarna vid denna tidpunkt blott ett minne.

Vid 1927 års vårflod fick vallanläggningen sitt verkliga generalprov, som den — om ock på gränsen — bestod. Under vårflodens mäktighet och intensitet uppkommo fyra genombrottsfall. Därmed hade nog företagens anseende väsentligen förbättrats. Skulle vallens motståndskraft även då gett vika, rådde intet tvivel om, att företaget därmed varit tillspillogivet, och ansökan i stället måst ingivas om hela länsummans avskrivning. Tack vare detta lyckliga förlopp och vårflodens exceptionella karaktär, vore det som styrelsen hade grundad anledning tro, att företaget skulle bliva bestående.

Helt förstäligt hade praktiskt taget på hela ovan nämnda ängsmarksområde intet nämnvärt blivit odlat, än mindre avdikat.

Genom de framsynta åtgärder, som kommit till uttryck i vattendomstolens dom angående Siljans reglering, hade företaget som sådant det väl ordnat för eventuella riskmoment. Hur välbehövt beslutet om avsättandet av en fond för bland annat tryggnad av eventuella vallbrott varit, därom hade styrelsen på ett nog så respektingivande sätt blivit övertygad.

På grund av vad sålunda anförts anhåller styrelsen för invallningsföretaget, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga proposition om nedskrivning av lånebeloppet med åtminstone 37,100 kronor jämte därå upplupna räntor till 50,000 kronor eller, om denna anhållan icke kunde bifallas, proposition om förlängning av den räntefria tiden, tre år, med ytterligare minst tre år och avskrivning av hittills upplupna räntor å hela lånebeloppet.

Vid ifrågavarande framställning har fogats yttrande över densamma från *lantbruksingenjören Filip Olsson*, vilken anför i huvudsak följande:

Redan i betänkande den 18 maj 1923 rörande lån och anslag till ifrågavarande företag hade lantbruksingenjören Axel Palm framhållit, att kostnaden för anläggningen samt för drift och underhåll bleve mycket hög. De verkställda beräkningarna visade sig i stort sett överensstämma med verkligheten, visserligen i icke ringa grad tack vare att företaget fick en så solid entreprenör som Invallnings- och Kanalaktiebolaget. Det kunde därför knappast med fog påstås, att de höga kostnaderna för intressenterna kommit övrigt överraskande, men att kostnaderna både beräknats och i verkligheten blivit så stora, att de närmade sig gränsen för det ekonomiskt utförbara, kunde icke förnekas. De stickprov, som gjorts för att utröna storleken av årlig inbetalning, hade också givit vid handen, att densamma för ängsmark och sjöbotten komme att uppgå till 60—70 upp till 80 kronor för hektar. Ingen tveksamhet kunde råda om, att en dylik avgäld i 25 års tid måste komma att verka ytterst betungande. Orsaken till, att jordägare med blick för realiteter givit sig in på ett dylikt ur såväl privat- som nationalekonomisk synpunkt så pass tveksamt företag, hade säkerligen varit, att man ställts inför val mellan två alternativ: antingen taga emot den i penningar erbjudna skadeersättningen, som ganska snart skulle hava försvunnit, och låta området för alltid bliva sjö, eller rädda området för framtida kultur med eventuellt en ekonomisk uppoffring. I det valet hade de, som varit framsynta, valt det senare alternativet. Olsson ville utan tvekan tillstyrka förvarande ansökning och detta minst av två skäl, dels därför att Olsson an-

såge det vara av stor betydelse såväl för denna ort som för provinsen i sin helhet, att företaget lyckades, och dels därför att Olsson ansåge, att såväl arbetsstyrelsen som de enskilda delägarna behövde känna stödet av denna uppmaning från statsmakternas sida för att icke förtrötta.

Lantbruksstyrelsen anför i infordrat utlåtande av den 14 januari 1928 följande:

Genom den kännedom, lantbruksstyrelsen ägde om företaget, vore styrelsen i tillfälle att vitsorda vad i ansökningen samt i lantbruksingenjörrens därtill fogade yttrande anförts angående företagets mindre gynnsamma ekonomiska läge, ävensom att vederbörande intressenter redan vid företagets planläggning varit underkunniga om de relativt dåliga utsikterna till erhållande av ett gott ekonomiskt resultat av arbetet.

Med hänsyn bland annat till de konsekvenser, som ett bifall till sökandenas framställning om nedskrivning av odlingslånet kunde befaras medföra, funne lantbruksstyrelsen sig icke kunna tillstyrka framställningen i denna del.

Däremot ansåge sig lantbruksstyrelsen, i betraktande av den sedan företagets planläggning inträffade försämringen i jordbrukskonjunkturerna och därav härrörande ökad svårighet för delägarna att erlægga de i sig själva betydande annuiteterna å det till företaget beviljade lånet, böra tillstyrka sökandenas alternativt gjorda framställning om förlängning med tre år av den räntefria tiden för sagda lån.

Statskontoret, som den 25 januari 1928 avgivit infordrat utlåtande i ärendet, anför:

För ifrågavarande lån komme räntan för andra treårsperioden att belöpa sig till sammanlagt 9,406 kronor 80 öre, och komme sålunda hela låneskulden vid amorteringstidens början, den 20 oktober 1929, att uppgå till 96,506 kronor 80 öre och annuiteten därå utgöra 5,790 kronor 41 öre.

Vad i ärendet förekommit kunde statskontoret icke finna utgöra tillräckliga skäl för vidtagande av åtgärder till den begärda nedskrivningen av statslånebeloppet; och statskontoret funne sig därför, i likhet med lantbruksstyrelsen, förhindrat att tillstyrka bifall till denna del av ansökningen.

Vad beträffade den alternativt gjorda framställningen om förlängning till sex år av den räntefria lånetiden, finge statskontoret framhålla, att ett bifall härtill skulle medföra en sammanlagd ränteförlust av 14,623 kronor 50 öre.

Då de omständigheter beträffande detta företag, vilka lantbruksstyrelsen framhållit, kunde anses vara av beskaffenhet att böra föranleda till att någon lättnad i återbetalningen av lånet bereddades intressenterna, funne sig statskontoret icke böra motsätta sig den av bemälda styrelse i sådant avseende gjorda hemställan.

Vid sitt utlåtande har statskontoret fogat dels en amorteringsplan för lånet i enlighet med gällande lånevillkor dels ock en dylik plan under förutsättning av en till sex år utsträckt räntefrihet. Av dessa planer inhämtas, utöver vad statskontoret i sitt utlåtande anmärkt, bland annat, att den första annuiteten å lånet skulle erläggas under år 1930 och den sista under år 1955, att annuiteten vid en till sex år utsträckt räntefrihet skulle uppgå till 5,226 kronor samt att sammanlagda beloppet av räntorna under amorterings-

tiden skulle uppgå, under sist angivna förutsättning till 48,302 kronor 69 öre och enligt nu gällande lånevillkor till 53,519 kronor 39 öre. Det belopp å 14,623 kronor 50 öre, vilket statskontoret angiver såsom sammanlagda ränteförlusten för staten vid en förlängning av den räntefria lånetiden till sex år, utgör sammanlagda beloppen av dels skillnaden mellan nyss nämnda räntebelopp å 53,519 kronor 39 öre och 48,302 kronor 69 öre eller 5,216 kronor 70 öre dels ock räntan å lånet under andra treårsperioden, 9,406 kronor 80 öre.

Billighetsskäl synas mig tala för, att delägarna i Dragsängarnas invallningsföretag erhålla någon lindring i de villkor, som gälla för det till dem beviljade odlingslånet. Kostnaderna för företagets genomförande måste redan med hänsyn till de vid tiden för företagets planläggning rådande förhållanden anses synnerligen betungande för delägarna, och den sedermera inträffade försämringen i jordbrukskonjunkturerna har, såsom lantbruksstyrelsen framhåller, ökat svårigheten för dem att erlægga annuiteten å odlingslånet. Erinras må, att delägarna vid företagets planläggning stått inför valet att antingen låta ifrågavarande område, som till stor del är odlat till åker, bliva vattendränkt vid genomförandet av Siljans reglering eller ock till förebyggande därav utföra invallningen. Då de för att rädda området från vattenskada och jämväl vinna ytterligare förbättring av detsamma valt sistnämnda alternativ, trots att de för invallningens utförande måste ej allenast taga i anspråk skadeersättningen från regleringsföretaget utan därjämte ikläda sig tyngande ekonomiska uppoffringar, synes detta vara synnerligen behjärtansvärt. Vidare må framhållas, att arbetets slutförande på grund av de olyckshändelser, som under arbetets gång inträffat, blivit fördröjt avsevärd tid, och att till följd därav delägarna under flera år gått miste om den förhöjda avkastning av marken, som genom företaget avsetts skola vinnas. Att berörda olyckshändelser skett, synes ej kunna läggas delägarna till last, vilka på entreprenad upplåtit arbetets verkställande i huvudsaklig överensstämmelse med den av Kungl. Maj:t därför fastställda planen. I likhet med lantbruksstyrelsen och statskontoret anser jag mig emellertid ej kunna tillstyrka, att lånets kapitalbelopp nedskrives. Däremot vill jag förorda bifall till nämnda myndigheters hemställan om utsträckning av den räntefria tiden till sex år.

På grund av vad ovan anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att den tid, under vilken ränta icke skall beräknas å det till utförande av Dragsängarnas invallningsföretag från odlingslånefonden anvisade lån å 87,100 kronor, må utsträckas från tre till sex år från första lyftningsdagen.

*Departements-
chefen.*

Kungl. Maj:ts proposition Nr 203.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kro Regenten bifall samt förordnar, att proposition av lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Joh:s Thygesen.